

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.12.2024 по 31.12.2024

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми.....	4
1.1. Цивільна юрисдикція.....	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.....	7
2.1. Господарська юрисдикція	7
2.2. Цивільна юрисдикція.....	16
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.....	28
3.1. Кримінальна юрисдикція	28
4. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду.....	31
5. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів.....	34

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України
ПК України	– Податковий кодекс України
КК України	– Кримінальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Цивільна юрисдикція

З урахуванням конкретних обставин справи суд може на підставі частини другої статті 46 ЦК України оголосити фізичну особу померлою не раніше спливу шести місяців від дня закінчення активних бойових дій на місці ймовірної загибелі фізичної особи або від дня настання події, за якої відбулася загибель фізичної особи, якщо така подія хоча й є наслідком воєнних дій, проте сталася не на території ведення активних бойових дій

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за заявою ОСОБА_1 про оголошення фізичної особи померлою за касаційною скаргою Міністерства оборони України на рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 21 грудня 2022 року та постанову Київського апеляційного суду від 10 квітня 2023 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_2 є сином ОСОБА_1 відповідно до свідоцтва про народження від 28 лютого 1999 року.

Відповідно до наказу командира військової частини від 02 березня 2022 року з метою набуття бойових спроможностей, укомплектування особовим складом окремого батальйону територіальної оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, а також оборони міста Києва від російської збройної агресії ОСОБА_2 прийнято в оперативне підпорядкування до окремого батальйону територіальної оборони.

19 березня 2022 року між добровольчим формуванням міста Києва та ОСОБА_2 укладено контракт строком на три роки.

ОСОБА_2 ніс службу на території ТРЦ «Ретровіль». У ніч з 20 на 21 березня 2022 року приблизно о 22:45 збройні сили РФ завдали ракетного удару по ТРЦ «Ретровіль», унаслідок чого ОСОБА_2 загинув.

01 листопада 2022 року ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою, в якій просила оголосити її сина померлим. Вказувала, що 21 березня 2022 року прокуратура внесла до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 110 КК України, а 26 липня 2022 року визнала її потерпілою у кримінальному провадженні. Органи досудового розслідування і досі не встановили та не ідентифікували рештки її сина, що позбавляє її можливості отримати свідоцтво про його смерть та одержати грошову допомогу на випадок смерті (загибелі) добровольця.

Суд першої інстанції заяву задовольнив. Суд апеляційної інстанції змінив резолютивну частину рішення суду першої інстанції, зазначивши дату смерті ОСОБА_2 – 20 березня 2022 року.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За змістом частини другої статті 46 ЦК України фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців.

У частині другій статті 46 ЦК України законодавець навів дві спеціальні норми: «фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій» (речення перше) та «з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців» (речення друге).

Відповідно у ситуації, коли внаслідок збройної агресії РФ проти України фізична особа пропала безвісти, суд має право оголосити цю фізичну особу померлою відповідно до частини другої статті 46 ЦК України саме на підставі цих приписів (за умови доведеності зазначених обставин), використовуючи ці норми як спеціальні.

Велика Палата Верховного Суду враховує, що приписи частини другої статті 46 ЦК України пов'язують оголошення фізичної особи померлою у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, а не у зв'язку з воєнним станом як таким.

Потрібно наголосити на тому, що законодавець розмежовує категорії «воєнні дії», «збройний конфлікт» і «воєнний стан». Частина друга статті 46 ЦК України послуговується категоріями «воєнні дії» і «збройний конфлікт», а не «воєнний стан». Тому немає підстав пов'язувати початок перебігу строків, зазначених у частині другій статті 46 ЦК України, із введенням, припиненням або скасуванням воєнного стану в Україні.

Речення друге частини другої статті 46 ЦК України не конкретизує обставини, за яких суд може застосувати скорочений шестимісячний строк замість дворічного, зазначеного у реченні першому цієї частини. Водночас суд може послатися на шестимісячний строк у разі наявності істотних підстав для припущення, що фізична особа загинула внаслідок воєнних дій, збройного конфлікту, і без обґрунтованих підстав очікувати, що з часом обставини зміняться або з'являться нові дані щодо місцезнаходження цієї особи.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що словосполучення «від дня закінчення воєнних дій», особливо у контексті широкомасштабної збройної агресії РФ проти України, потрібно розуміти як визначення строку тривалістю в шість місяців, який потрібно обраховувати передусім від дня закінчення активних бойових дій на певній території України.

Враховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду виснує, що шість місяців, які визначені в реченні другому частини другої статті 46 ЦК України, мають відраховуватися від дня закінчення активних бойових дій на місці (на території) ймовірної загибелі фізичної особи, що дозволить надати правову охорону людям, які постраждали від війни та у яких у зв'язку з вірогідною

смертю зниклої фізичної особи виникають певні цивільні права та правомірні інтереси, і забезпечуватиме правову справедливість.

Конкретні воєнні дії мають територіальну і часову характеристики. Джерелом офіційної інформації про ці характеристики є Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, затверджений наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 (далі – Наказ № 309).

Отже, суди можуть використовувати дані, зокрема з Наказу № 309, для визначення часових характеристик ведення воєнних дій на конкретній території України.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що з урахуванням конкретних обставин справи суд може розпочати відлік шестимісячного строку для оголошення особи померлою від дня настання події, яка спричинила загибель фізичної особи, у разі якщо ця подія відбулася за межами території ведення активних бойових дій, проте є наслідком воєнних дій.

У такому випадку у разі подій (наприклад, авіаударів, ракетних обстрілів, терактів, підривів на мінах, загибелі під час евакуації чи гуманітарної місії) на територіях, які формально не є зоною активних бойових дій, але мають прямий зв'язок з воєнними діями, збройним конфліктом, суд має право розпочати відлік шестимісячного строку з моменту такої події. Якщо докази, як-от: відеоматеріали, документи або показання свідків тощо, дозволяють з високим ступенем вірогідності припустити ймовірну загибель особи, зволікання у визнанні фізичної особи померлою стає невиправданим і не відповідає принципу правової визначеності.

Водночас суди першої та апеляційної інстанцій неправильно встановили початок перебігу шестимісячного строку, зазначеного у реченні другому частини другої статті 46 ЦК України.

Так, відповідно до постанови апеляційного суду з моменту події – 20 березня 2022 року, до моменту розгляду справи судом першої інстанції минуло більше шести місяців. Тобто суди відраховували початок шестимісячного строку з моменту можливої смерті ОСОБА_2.

Однак відповідно до Наказу № 309 територією активних бойових дій була вся територія міста Києва з 24 лютого до 30 квітня 2022 року.

Отже, саме з 30 квітня 2022 року має обраховуватися початок шестимісячного строку, зазначеного у реченні другому частини другої статті 46 ЦК України як дата закінчення активних бойових дій на території міста Києва.

Заявниця ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою 01 листопада 2022 року. Тож як на момент звернення заявниці до суду з такою заявою, так і на час постановлення судом першої інстанції рішення по суті сплинув шестимісячний строк, зазначений у реченні другому частини другої статті 46 ЦК України, а саме, як виснувала Велика Палата в цій постанові, від дня закінчення активних бойових дій на території міста Києва.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 11 грудня 2024 року у справі № 755/11021/22 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992364>

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду

2.1. Господарська юрисдикція

ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо підтвердження повноважень особи, через яку юридична особа діє в суді на засадах самопредставництва, визначивши, що наявність відомостей щодо особи, яка має право вчиняти дії від імені юридичної особи на засадах самопредставництва, в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань є офіційним та достатнім підтвердженням того, що юридична особа діє в суді через певну особу на засадах самопредставництва (з урахуванням відповідних обмежень повноважень, якщо такі є).

У разі подання такої інформації до суду, відсутності стосовно цього спору, про який повідомлено суду, підстави додатково підтверджувати ці повноваження документами, які за своїм змістом є тими, що визначені частиною третьою статті 56 ГПК України, – статутом, положенням, трудовим договором (контрактом), відсутні, оскільки суд може покладатися на відомості з Єдиного державного реєстру як на достовірні

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ФГ Бурки Віталія Володимировича на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 22 квітня 2024 року у справі за позовом ФГ Бурки Віталія Володимировича до держави в особі Державної казначейської служби України про стягнення моральної шкоди, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У жовтні 2023 року ФГ Бурки Віталія Володимировича (далі – Позивач, ФГ) звернулося до держави в особі Державної казначейської служби України з позовом про стягнення з держави в особі відповідача на користь ФГ відшкодування моральної шкоди.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою від 31 січня 2024 року суд апеляційної інстанції відкрив апеляційне провадження та призначив апеляційну скаргу ФГ до розгляду в судовому засіданні.

Ухвалою від 04 березня 2024 року суд апеляційної інстанції розгляд апеляційної скарги ФГ відклав та зобов'язав ОСОБА_1, який підписав апеляційну скаргу від імені ФГ, надати до суду статут ФГ або положення чи трудовий договір, які б підтверджували його участь у справі за правилами самопредставництва юридичної особи ФГ.

Ухвалою від 25 березня 2024 року суд апеляційної інстанції повторно зобов'язав ОСОБА_1 надати до суду статут ФГ або положення чи трудовий

договір, які б підтверджували його участь у справі за правилами самопредставництва юридичної особи ФГ.

Ухвалою від 22 квітня 2024 року суд апеляційної інстанції закрити апеляційне провадження за апеляційною скаргою ФГ, оскільки ОСОБА_1 не надав документів, що посвідчують його статус як члена виконавчого органу, іншої особи, уповноваженої діяти від імені юридичної особи в порядку самопредставництва.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частини третьої статті 56 ГПК України юридична особа незалежно від порядку її створення бере участь у справі через свого керівника, члена виконавчого органу, іншу особу, уповноважену діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (самопредставництво юридичної особи), або через представника.

Слід зауважити, що ГПК України у статті 60 наводить перелік документів, що підтверджують повноваження представників. Водночас він не містить схожої норми з переліком документів, якими для суду підтверджуються повноваження осіб, через яких юридична особа бере участь у справі на засадах самопредставництва.

Формулювання частини третьої статті 56 ГПК України дозволяє зробити висновок про те, через яких осіб можливе самопредставництво юридичної особи, а також про те, що окрім керівника і члена виконавчого органу такими особами можуть бути також інші особи, уповноважені діяти від імені юридичної особи відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту).

Особа, через яку юридична особа діє на засадах самопредставництва, має підтвердити суду цей свій статус. При цьому, як вже було зауважено, процесуальний закон не містить вичерпного переліку документів, якими для суду можуть бути підтверджені повноваження особи, через яку юридична особа діє на засадах самопредставництва. Вочевидь це можуть бути й документи, вказані у частині третій статті 56 ГПК України, зокрема статут, положення, трудовий договір (контракт).

Разом з тим, частина перша статті 89 ЦК України передбачає, що юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до Єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення.

Згідно з пунктом 13 частини другої статті 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» в Єдиному державному реєстрі містяться відомості про юридичну особу, зокрема про керівника юридичної особи та про інших осіб (за наявності), які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи, дані про наявність обмежень щодо представництва юридичної особи.

Частина перша статті 10 цього Закону передбачає, що якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спори з третьою особою.

Тобто, у разі, якщо відповідні відомості щодо особи, яка має право вчиняти дії від імені юридичної особи на засадах самопредставництва, внесені до Єдиного державного реєстру, ці відомості є офіційним та достатнім підтвердженням того, що юридична особа діє в суді через певну особу на засадах самопредставництва (з урахуванням відповідних обмежень повноважень, якщо такі є).

Отже, за наявності інформації щодо такої особи в Єдиному державному реєстрі, у разі подання її суду, відсутності стосовно цього спору, про який повідомлено суду, підстави додатково підтверджувати ці повноваження документами, які за своїм змістом є тими, що визначені частиною третьою статті 56 ГПК України, - статутом, положенням, трудовим договором (контрактом) - відсутні, оскільки суд може покладатись на відомості з Єдиного державного реєстру як на достовірні.

Закриваючи апеляційне провадження за скаргою, підписаною від імені ФГ ОСОБА_1, суд апеляційної інстанції вказав, що той не надав документів, які посвідчують його статус особи, уповноваженої діяти від імені ФГ в порядку самопредставництва, враховуючи, що його головою є ОСОБА_2.

Втім поза увагою апеляційного господарського суду залишилася наявна в матеріалах справи роздруковка з Єдиного державного реєстру інформації щодо ФГ як юридичної особи, за якою ОСОБА_1 зазначений як особа, уповноважена вчиняти дії від імені юридичної особи, у тому числі підписувати договори тощо; подавати документи для державної реєстрації від імені юридичної особи.

Отже, в матеріалах справи містилося належне та достатнє підтвердження наявності у ОСОБА_1 повноважень вчиняти дії від імені ФГ, як це передбачено наведеними вище положеннями закону, тобто на засадах самопредставництва.

З огляду на висновки, сформульовані у цій справі, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне конкретизувати власний висновок, викладений в ухвалі від 08 червня 2022 року у справі № 303/4297/20 стосовно того, що наявність або відсутність у Єдиному державному реєстрі даних про такого працівника, який поряд із керівником має право вчиняти дії від імені юридичної особи, не впливає на обов'язок останнього підтвердити повноваження цього працівника діяти у судовому процесі на підставі закону, статуту, положення, трудового договору (контракту), зокрема, обсяг цих повноважень.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 20 листопада 2024 року у справі № 910/16580/23 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123466967>

ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо розірвання договору оренди землі на підставі частини другої статті 651 ЦК України за обставин систематичного невнесення орендної плати, визначивши, що систематична несплата орендної плати (два або більше випадків) у повному обсязі є самостійною підставою для розірвання договору відповідно до пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України. У цьому випадку немає потреби оцінювати істотність порушення та застосовувати загальне правило, передбачене в частині

другій статті 651 ЦК України, оскільки законодавство передбачає додаткову (до загальних) підставу розірвання договору оренди землі.

ВП ВС конкретизувала висновки ОП КЦС ВС, КГС ВС та КЦС ВС щодо систематичної сплати орендної плати не у повному обсязі як підстави для розірвання договору, зазначивши, що несплата орендної плати в розумінні пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України охоплює випадки лише повної несплати орендної плати, у строки, визначені договором. Натомість часткова несплата (недоплата) орендної плати може бути підставою для розірвання договору оренди землі на підставі частини другої статті 651 ЦК України, якщо таке порушення умов договору буде кваліфіковане як істотне.

ВП ВС відступила від висновку ВСУ та КГС ВС щодо значення сплати заборгованості з орендної плати після пред'явлення позову про розірвання договору оренди, визначивши, що погашення орендарем заборгованості з орендної плати не має правового значення для вирішення позовних вимог про розірвання договору оренди як на підставі частини другої статті 651 ЦК України, так і на підставі пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України.

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу першого заступника керівника Рівненської обласної прокуратури на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 20 грудня 2023 року і рішення Господарського суду Рівненської області від 26 вересня 2023 року у справі за позовом керівника Сарненської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Рокитнівської селищної ради (далі – Рада) до ТОВ «Нафтоком ОІЛ» про розірвання договорів оренди земельних ділянок та повернення земельних ділянок, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Нафтоком ОІЛ» (орендар) та Рокитнівська РДА, Рівненська ОДА (орендодавці) уклали три договори оренди землі.

За умовами договорів оренди орендна плата вноситься орендарем щомісячно шляхом безготівкового перерахування не пізніше 30 числа наступного за звітним періодом місяця на розрахунковий рахунок Томашгородської селищної ради (на цей час Рада). Дія договорів припиняється шляхом його розірвання за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін унаслідок невиконання іншою стороною обов'язків, передбачених договором, а також з інших підстав, визначених законом.

Прокурор в інтересах держави в особі Ради звернувся до суду з позовом про розірвання договорів оренди земельних ділянок на підставі пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України та частини другої статті 651 ЦК України з огляду на систематичну несплату ТОВ «Нафтоком ОІЛ» орендної плати за землю, що, на думку прокурора, є істотним порушенням умов договорів оренди.

Після пред'явлення позову відповідач сплатив заборгованість, тому Рада як орендодавець та ТОВ «Нафтоком ОІЛ» як орендар стали заперечувати проти позову, посилаючись на доцільність збереження договірних відносин, що відповідатиме інтересам територіальної громади.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди першої та апеляційної інстанції зазначили, що немає підстав для розірвання договорів оренди, оскільки не доведено істотності порушення договорів та наявності шкоди, завданої цим порушенням. Водночас відповідач сплатив всю заборгованість, що доводить його добросовісний намір належно виконувати договірні зобов'язання та його заінтересованість у збереженні орендних правовідносин з позивачем.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Спеціальними у врегулюванні розірвання договору оренди землі є приписи статті 32 Закону України «Про оренду землі», а також статті 141 ЗК України, пункт «д» частини першої якої передбачає, що підставою припинення права користування земельною ділянкою є систематична несплата земельного податку або орендної плати.

Приписи про підстави припинення права користування земельною ділянкою, визначені пунктом «д» частини першої статті 141 ЗК України (систематична несплата орендної плати), та правила частини другої статті 651 ЦК України, якими передбачено, що договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом, співвідносяться як такі, що не суперечать одні одним, а навпаки – доповнюють одні одних.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що під систематичністю під час вирішення приватноправових спорів розуміються два та більше випадки несплати орендної плати, визначеної умовами укладеного між сторонами договору. Натомість разове порушення такої умови договору не вважається систематичним і не може бути підставою для його розірвання.

Щодо поняття «несплата», вжите у пункті «д» частини першої статті 141 ЗК України, то його потрібно розуміти саме як повну несплату орендної плати.

Такий висновок є логічним та виправданим, оскільки поняття «несплата» та «недоплата» не є тотожними. Оскільки в конструкції згаданої правової норми не наведено жодного означення до слова «несплата», можна висувати, що законодавець у згаданій правовій нормі не передбачив жодної альтернативи повної несплати, тобто не визначив, що підставою припинення права користування земельною ділянкою є не лише систематична несплата, а й систематична недоплата орендної плати.

Тож підставою розірвання договору оренди землі згідно з пунктом «д» частини першої статті 141 ЗК України є саме систематична, тобто неодноразова (два та більше випадків), повна несплата орендної плати. Ця спеціальна правова норма у такому випадку є самостійною та достатньою, і звертатися до більш загальної норми частини другої статті 651 ЦК України немає потреби, оскільки вона передбачає саме додаткову (до основної) підставу для розірвання договору оренди землі.

Відповідно до частини другої статті 651 ЦК України договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі

істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Велика Палата Верховного Суду дійшла переконання, що у разі якщо має місце сплата орендної плати у меншому розмірі, аніж визначеного умовами договору оренди землі, тобто орендар допустив часткову несплату (недоплату) орендної плати, застосуванню підлягає не спеціальна норма пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України, а загальне правило частини другої статті 651 ЦК України – у разі істотності порушення договору іншою стороною.

Якщо суд дійде висновку, що орендар істотно порушив умови договору та внаслідок часткової недоплати орендної плати орендодавець значною мірою був позбавлений того, на що розраховував, то договір має бути розірваний на підставі частини другої статті 651 ЦК України.

Натомість у разі неістотної часткової несплати орендної плати, а так само у разі виникнення спору щодо її розміру, порядку здійснення платежів тощо, у власника завжди є право на звернення до суду з позовом про стягнення таких орендних платежів, 3 % річних, інфляційних втрат, неустойки тощо. Такий спосіб захисту буде ефективним та пропорційним, відновлюватиме порушене право орендодавця та зберігатиме договір оренди землі виходячи з балансу інтересів обох сторін.

З огляду на наведені у цій постанові висновки, для забезпечення ефективного функціонування договірних орендних земельних правовідносин і передбачуваності правозастосовної практики Велика Палата Верховного Суду вважає за доцільне відступити (шляхом його конкретизації) від висновку, викладеного в її постанові від 27 листопада 2018 року у справі № 912/1385/17 про те, що під час вирішення судом питання щодо розірвання договору оренди землі за обставин систематичного невнесення орендної плати застосуванню також підлягають правила частини другої статті 651 ЦК України.

Також Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити (шляхом конкретизації) від висновків, викладених у постановках об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 06 березня 2019 року у справі № 183/262/17, від 10 жовтня 2019 року у справі № 293/1011/16-ц, у постановках Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 24 листопада 2021 року у справі № 922/367/21, від 20 грудня 2022 року у справі № 914/1688/21 та в постановках Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 20 листопада 2019 року у справі № 549/178/17, від 10 листопада 2021 року у справі № 175/642/19, від 10 серпня 2022 року у справі № 426/6529/20 про те, що систематична (два і більше разів) несплата орендної плати, визначеної умовами укладеного між сторонами правочину, в тому числі сплата орендної плати не у повному обсязі (часткове виконання зобов'язання), є підставою для розірвання такого договору.

Водночас той факт, що на момент розгляду справи орендар погасив заборгованість за орендною платою, не впливає на право орендодавця вимагати

розірвання договору як на підставі частини другої статті 651 ЦК України, так і на підставі пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України.

У контексті частини другої статті 651 ЦК України систематична несплата може підтверджувати ненадійність контрагента і те, що кредитор не може бути впевнений у належному виконанні договору в майбутньому, і такий висновок не спростовується подальшим погашенням заборгованості. У пункті «д» частини першої статті 141 ЗК України йдеться про факт систематичної повної несплати, і такий факт уже завершився в минулому, тому підстава для пред'явлення позову (і для його задоволення) продовжує існувати.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду вирішила відступити від висновків Верховного Суду України, викладених у постанові від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13 та висновків Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, викладених у постанові від 10 квітня 2018 року у справі № 921/383/15-г/17 щодо значення сплати заборгованості з орендної плати після пред'явлення позову про розірвання договору оренди землі.

Отже, ТОВ «Нафтоком ОІЛ» неодноразово порушувало умови договорів оренди землі, а саме систематично не сплачувало орендну плату в повному обсязі, зокрема в 2019 та 2022 роках, що підпадає під дію пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України та є самостійною і достатньою підставою для розірвання договору. Також відповідач здійснював часткову сплату орендної плати у 2020, 2021, 2023 роках, що могло б слугувати підставою для розірвання договорів оренди за частиною другою статті 651 ЦК України (в контексті з'ясування істотності порушення договору іншою стороною), якби не було підстав для розірвання договорів за пунктом «д» частини першої статті 141 ЗК України.

Тож суди першої та апеляційної інстанцій, за наявності в матеріалах справи доказів систематичної (два і більше випадки) повної несплати орендної плати за договорами оренди та неспростування цих обставин відповідачем, мали констатувати наявність підстав для розірвання зазначених договорів відповідно до пункту «д» частини першої статті 141 ЗК України та не повинні були вдаватися до оцінки істотності порушення умов договору за частиною другою статті 651 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 20 листопада 2024 року у справі № 918/391/23 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602976>

У разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень, державний (приватний) виконавець, посилаючись на частину п'яту статті 130 ГПК України, може заявити вимоги про компенсацію понесених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ПрАТ «Тернопільміськгаз» на постанову Західного апеляційного господарського суду від

21 серпня 2023 року та додаткову ухвалу Господарського суду Тернопільської області від 20 квітня 2023 року за заявою приватного виконавця виконавчого округу міста Києва про ухвалення додаткового рішення щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Оператор ГТС України» звернулось до суду з позовом до ПрАТ «Тернопільміськгаз» про стягнення боргу, пені, 3 % річних та інфляційних нарахувань.

Рішенням суду першої інстанції від 29 жовтня 2020 року позов задоволено частково.

На виконання зазначеного судового рішення 01 грудня 2020 року видано наказ.

19 січня 2023 року ПрАТ «Тернопільміськгаз» звернулося до суду зі скаргою про визнання неправомірною та скасування постанови про арешт коштів боржника, винесеної приватним виконавцем у межах виконавчих проваджень.

Господарський суд 02 березня 2023 року скаргу залишив без розгляду на підставі пункту 5 частини першої статті 226 ГПК України на підставі заяви ПрАТ «Тернопільміськгаз».

Представник приватного виконавця звернувся до суду зі заявою про ухвалення додаткового рішення, в якій заявник просив з посиланням, зокрема, на положення статей 126, 129 та частини п'ятої статті 130 ГПК України стягнути з ПрАТ «Тернопільміськгаз» на користь приватного виконавця витрати на професійну правничу допомогу.

Суди першої та другої інстанцій заяву задовольнили частково.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно зі статтею 344 ГПК України (аналогічні за змістом положення статті 452 ЦПК України) судові витрати, пов'язані з розглядом скарги, покладаються судом на заявника, якщо було постановлено рішення про відмову в задоволенні його скарги, або на орган державної виконавчої служби чи приватного виконавця, якщо було постановлено ухвалу про задоволення скарги заявника.

Отже, відшкодування судових витрат має відбуватись на будь-якій стадії судового провадження, зокрема і на стадії судового контролю за виконанням судових рішень.

На підставі аналізу статей 339, 343, 344 ГПК України Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що приватний виконавець як суб'єкт, чії дії можуть бути предметом оскарження, має право на відшкодування судових витрат, понесених ним під час здійснення судом відповідного судового провадження, на загальних підставах.

Водночас приписи статті 343 ГПК України не охоплюють усі можливі випадки процесуальних рішень, якими може завершуватися провадження за скаргою сторони виконавчого провадження.

У разі відсутності спеціальної норми, яка регулює певні випадки завершення провадження на стадії судового контролю за виконанням судового рішення, суди мають керуватись загальними нормами, що регулюють розподіл судових витрат (глава 8 «Судові витрати» ГПК України).

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що як стаття 129 ГПК України, так і стаття 130 ГПК України містяться в главі 8 «Судові витрати», яка є частиною розділу I «Загальні положення» ГПК України, що вказує на те, що правила зазначених статей стосуються усіх стадій процесу, в яких такі витрати можуть виникнути.

Відповідно до частини п'ятої статті 130 ГПК України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Приписи частини п'ятої статті 130 ГПК України є проявом реалізації правила відшкодування судових витрат у випадку, коли судове вирішення спору по суті не відбулося і відсутня сторона, на користь якої ухвалене судове рішення.

Оскільки норма частини п'ятої статті 130 ГПК України не встановлює конкретні критерії для оцінки дій позивача на предмет обґрунтованості / необґрунтованості, то таку оцінку слід проводити суду у кожній справі окремо, відповідно до встановлених обставин перебігу спірних правовідносин.

Таким чином, у цій справі приватний виконавець має право заявити вимоги про компенсацію понесених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій ПрАТ «Тернопільміськгаз». Приватний виконавець повинен обґрунтовано заявити про наявність витрат, які виникли у зв'язку зі зверненням зі скаргою на дії приватного виконавця і у подальшому – із залишенням її без розгляду. Тобто стягнення зі скаржника компенсації понесених приватним виконавцем витрат, зокрема витрат на правничу допомогу, у разі залишення скарги без розгляду можливе лише у випадку встановлення необґрунтованості дій ПрАТ «Тернопільміськгаз».

Отже, у разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень, державний (приватний) виконавець, посилаючись на частину п'яту статті 130 ГПК України, може заявити вимоги про компенсацію понесених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність.

У межах цієї справи суди попередніх інстанцій виснували про необґрунтованість дій скаржника на підставі процесуальних дій, вчинених ПрАТ «Тернопільміськгаз» в межах інших справ.

Однак оскаржувана ухвала суду першої інстанції не містить встановлених обставин щодо того, які дії ПрАТ «Тернопільміськгаз» є необґрунтованими під час розгляду скарги саме в цій справі. Суди не оцінили підстави подання ПрАТ «Тернопільміськгаз» заяви про залишення скарги без розгляду.

Отже, необґрунтованість дій скаржника у цій справі не доведена приватним виконавцем, який звернувся з заявою про відшкодування витрат на правничу допомогу, та не встановлена судами першої та апеляційної інстанцій в межах розгляду цієї справи, що свідчить про неправильне застосування судами приписів статті 130 ГПК України.

Зважаючи на викладене, у задоволенні заяви приватного виконавця про ухвалення додаткового рішення щодо відшкодування витрат потрібно відмовити.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 грудня 2024 року у справі № 921/357/20 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992368>

2.2. Цивільна юрисдикція

ВП ВС конкретизувала правовий висновок КГС ВС щодо процесуальних документів, залишення без розгляду яких може бути оскаржено окремо від рішення суду, визначивши, що вжите в пункті 14 частини першої статті 255 ГПК України (пункті 16 частини першої статті 353 ЦПК України) поняття «заява» потрібно розуміти як заяву по суті справи (вид звернення до суду), яка за своїм змістом та процесуальному значенню (в частині ініціювання певного провадження) тотожна поняттю «позов».

Ухвала про залишення заяви про забезпечення доказів без розгляду не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду, оскільки, по-перше, така ухвала відсутня в наведеному в частині першій статті 353 ЦПК України (частині першій статті 255 ГПК України) переліку, по-друге, ця ухвала не перешкоджає подальшому провадженню у справі, а заявник не позбавлений можливості включити свої заперечення на цю ухвалу до апеляційної скарги на рішення суду, ухвалене по суті спору

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна недійсним і скасування реєстраційного запису реєстратором, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 24 грудня 2021 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири.

20 вересня 2021 року у судовому засіданні місцевого суду представник позивача заявив клопотання про забезпечення доказів шляхом їх витребування.

Протокольною ухвалою місцевого суду від 20 вересня 2021 року заяву представника позивача про забезпечення доказів залишено без розгляду, оскільки заявник не надав підтвердження направлення копії поданої заяви іншим учасникам справи.

Ухвалою від 24 грудня 2021 року апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження на вказану протокольну ухвалу, оскільки відповідно

до пункту 2 частини першої статті 353 ЦПК України серед переліку ухвал, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду, ухвала про залишення заяви про забезпечення доказів без розгляду не наведена.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Перелік судових рішень, які ухвалені за наслідками розгляду заяви про забезпечення доказів та які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду, законодавець виклав у пункті 2 частини першої статті 353 ЦПК України (статті 255 ГПК України).

До таких судових рішень процесуальним законодавством віднесено ухвали щодо забезпечення доказів, відмови в забезпеченні доказів чи скасування ухвали про забезпечення доказів. Можливості оскарження ухвали про залишення без розгляду заяви про забезпечення доказів законодавець у пункті 2 частини першої статті 353 ЦПК України (статті 255 ГПК України) не передбачив.

Визначальним при розгляді цієї справи є тлумачення пункту 16 частини першої статті 353 ЦПК України, який допускає можливість оскарження в апеляційному порядку окремо від рішення суду ухвал щодо залишення позову (заяви) без розгляду. Аналогічні за змістом приписи містяться і в ГПК України (пункт 14 частини першої статті 255).

Велика Палата Верховного Суду зауважила, що в пункті 16 частини першої статті 353 ГПК України та пункті 14 частини першої статті 255 ГПК України йдеться про право оскаржувати в апеляційному порядку окремо від рішення суду ухвалу суду першої інстанції про залишення позову (заяви) без розгляду, а не будь-якої іншої заяви чи клопотання.

Тож ухвали про залишення без розгляду заяв (клопотань) з процесуальних питань можуть бути оскаржені окремо від рішення суду, якщо: це прямо передбачено у частині першій статті 353 ЦПК України (статті 255 ГПК України), наприклад, залишення без розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження; ухвала суду відсутня в переліку ухвал, викладеному в частині першій статті 353 ЦПК України (статті 255 ГПК України), якщо цього вимагає забезпечення права особи на судовий захист, тобто в силу специфіки певної ухвали заперечення щодо неї не може бути включено до апеляційної скарги на рішення суду по суті спору.

Оскільки законодавець використав категорію «заява» послідовно в дужках (а не через кому чи із застосуванням розділових сполучників) після слова «позов», то вжите у цій нормі права поняття «заява» потрібно розуміти як заяву (вид звернення до суду), яка за своїм змістом тотожна поняттю «позов».

Отже, заява про забезпечення доказів не є «заявою» в розумінні пункту 16 частини першої статті 353 ЦПК України.

Водночас та обставина, що ухвала про залишення заяви про забезпечення доказів без розгляду не зазначена в пунктах 2 та 16 частини першої статті 353 ЦПК України (пунктах 2, 14 частини першої статті 255 ГПК України), сама по собі ще не виключає можливості апеляційного оскарження такої ухвали у певному порядку.

Для правильної оцінки ухвали місцевого суду як такої, що підлягає або не підлягає самостійному апеляційному оскарженню, потрібно встановити, чи перешкоджає така ухвала подальшому провадженню у справі та/або чи має особа, яка подає апеляційну скаргу, можливість відновити свої права в інший спосіб, аніж шляхом оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду.

У контексті справи, що переглядається, Велика Палата Верховного Суду зауважує, що залишення без розгляду заяви про забезпечення доказів з підстав недотримання вимог щодо її форми та змісту не перешкоджає повторному зверненню учасника процесу з аналогічною заявою. Так само заявник не позбавлений можливості звернутися з відповідним клопотанням у межах апеляційного перегляду справи на підставі частини третьої статті 367 ЦПК України, обґрунтувавши в апеляційній скарзі на рішення суду по суті спору неправомірність залишення без розгляду судом першої інстанції заяви про забезпечення доказів.

Отже, ухвала про залишення заяви про забезпечення доказів без розгляду не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду, оскільки, по-перше, така ухвала відсутня в наведеному в частині першій статті 353 ЦПК України переліку та, по-друге, ця ухвала не перешкоджає подальшому провадженню у справі, а заявник не позбавлений можливості включити свої заперечення на цю ухвалу до апеляційної скарги на рішення суду, ухвалене по суті спору.

З огляду на висновки, зроблені в цій постанові, Велика Палата Верховного Суду констатує, що Київський апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою представника ОСОБА_1 на протокольну ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 20 вересня 2021 року з додержанням вимог пункту 1 частини першої статті 358 ЦПК України.

З урахуванням висновків викладених у постанові, Велика Палата Верховного Суду відступає (шляхом конкретизації) від висновку, сформульованого у постановках Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 11 вересня 2018 року у справі № 916/1461/16, від 26 лютого 2019 року у справі № 910/12099/17, від 12 березня 2019 року у справі № 918/361/18, від 11 вересня 2019 року у справі № 910/1979/19, від 24 лютого 2020 року у справі № 905/639/19, від 08 вересня 2021 року у справі № 910/1846/21, від 10 листопада 2021 року у справі № 922/1543/19 про те, що до процесуальних документів, залишення без розгляду яких може бути оскаржено в апеляційному порядку окремо від рішення суду, належать заяви, подані по суті справи: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що відзив на позовну заяву, відповідь на відзив, а також заперечення чи пояснення третьої особи щодо позову або відзиву є нічим іншим, як письмовим викладом позиції учасників

процесу, яка, крім вміщення у вказаних документах, може бути сформульована усно безпосередньо в судовому засіданні.

Водночас залишення без розгляду заяв, перелік яких міститься у частині другій статті 161 ГПК України (крім позовної), жодним чином не перешкоджає подальшому провадженню у справі, оскільки учасники справи не позбавлені права довести до відома суду свою позицію у будь-який інший передбачений процесуальним законом спосіб (зокрема, шляхом надання усних чи письмових пояснень по суті спору). До того ж право особи на виклад своєї позиції у заяві по суті справи може бути захищене шляхом включення заперечень на відповідну ухвалу суду до апеляційної скарги на рішення суду, ухвалене за результатами вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 13 листопада 2024 року у справі № 757/47946/19-ц можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123481393>

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо закриття провадження у справі за повторно поданою заявою про видачу дубліката виконавчого документа, визначивши, що ухвала про відмову в задоволенні заяви про видачу дубліката виконавчого документа, постановлена під час вирішення судом процесуального питання, пов'язаного з виконанням судового рішення, не може бути підставою для закриття провадження у справі за пунктом 3 частини першої статті 255 ЦПК України (пунктом 3 частини першої статті 231 ГПК України).

Заява (подання державного / приватного виконавця) з процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних (господарських) справах, у тому числі і про видачу дубліката виконавчого документа, підлягає розгляду без відкриття провадження у справі.

Державний/приватний виконавець чи заявник має право звертатися до суду з відповідним поданням, заявою, направленими на виконання статті 129 Конституції України щодо обов'язковості судового рішення, стільки раз, скільки це необхідно, аби виконати судові рішення (за винятком випадків, передбачених статтею 44 ЦПК України)

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за заявою ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» про видачу дубліката виконавчого листа за касаційною скаргою ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» на ухвалу Першотравенського міського суду Дніпропетровської області від 24 жовтня 2023 року та постанову Дніпровського апеляційного суду від 25 грудня 2023 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» звернулося до суду із заявою про видачу дубліката виконавчого листа у справі про стягнення заборгованості з ОСОБА_2 на користь ПАТ «КБ «Надра».

Заяву мотивувало тим, що 25 серпня 2023 року на електронну адресу ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» надійшов лист Першотравенського МВ ВДВС ГТЮУ

у Дніпропетровській області, з якого вбачається, що у період з 25 травня до 27 листопада 2015 року у них на виконанні перебувало виконавче провадження про стягнення боргу з ОСОБА_2 на користь ПАТ «КБ «Надра», яке було завершено 27 листопада 2015 року на підставі пункту 9 частини першої статті 47 Закону України «Про виконавче провадження».

За інформацією Автоматизованої системи виконавчого провадження станом на 28 серпня 2023 року виконавчий лист не перебуває на виконанні в органах державної виконавчої служби чи на виконанні у приватних виконавців. Докази направлення копії постанови про повернення виконавчого документа стягувачу від 27 листопада 2015 року відсутні.

Про існування постанови про повернення виконавчого документа стягувачу від 27 листопада 2015 року ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» довідалося із зазначеного листа від 25 серпня 2023 року. У зв'язку з цим заявник просив видати дублікат виконавчого листа.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, закрив провадження у справі на підставі пункту 3 частини першої статті 255 ЦПК України. Вказував, що заявник вже звертався з аналогічною заявою у 2020 році, у задоволенні якої було відмовлено судом, відповідна заява не оскаржувалась заявником та набрала чинності.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Розділ VI ЦПК України (розділ V ГПК України) врегульовує розгляд процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Розгляд таких процесуальних питань не є окремим видом судового провадження, а є виконанням судових рішень як заключний етап у процесі реалізації захисту цивільних прав.

Отже, видача дублікату виконавчого документа є процесуальним питанням, пов'язаним з виконанням судових рішень (стаття 370 розділу VI ЦПК України в редакції до 15 грудня 2017 року), яке Законом від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII винесено в розділ XIII «Перехідні положення» чинної редакції ЦПК України у зв'язку із запровадженням порядку видачі судом виконавчого документа в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

У постанові від 12 червня 2019 року у справі № 320/9224/17 Велика Палата Верховного Суду виснувала, що за пунктом 3 частини першої статті 255 ЦПК України суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо набрали законної сили рішення суду або ухвала суду про закриття провадження у справі, ухвалені або постановлені з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, або є судовий наказ, що набрав законної сили за тими самими вимогами. Тобто, згідно із вказаним пунктом підставою для закриття провадження у справі є, зокрема, вирішення спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав шляхом ухвалення рішення, яке набрало законної сили, або постановлення ухвали про закриття провадження у справі.

Отже, ухвала про відмову в задоволенні (про задоволення) заяви про видачу дубліката виконавчого документа, постановлена під час вирішення судом процесуального питання, пов'язаного з виконанням судового рішення, не є ухваленням рішення, яке набрало законної сили в розумінні статей 186, 255 ЦПК України (статей 175, 231 ГПК України).

Така ухвала про відмову в задоволенні (про задоволення) заяви під час вирішення судом процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судового рішення, не може бути підставою для закриття провадження у справі за пунктом 3 частини першої статті 255 ЦПК України (пунктом 3 частини першої статті 231 ГПК України).

При цьому Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.

Отже, наявність ухвали про відмову у задоволенні (про задоволення) заяви під час вирішення судом процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судового рішення, є підставою застосування наслідків, визначених пунктом 1 частини другої статті 44 ЦПК України (подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин).

Разом з тим, розділ VI ЦПК України (розділ V ГПК України), яким врегульовано вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судового рішення, не передбачає відкриття / відмови у відкритті / закриття провадження у справі під час вирішення таких питань.

Заява (подання державного / приватного виконавця) з процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних (господарських) справах, у тому числі і про видачу дубліката виконавчого документа, підлягає розгляду без відкриття провадження у справі.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду висновує, що розгляд процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень, у тому числі і заміна стягувача у виконавчому провадженні, і видача дубліката виконавчого документа, є триваючими правовідносинами до тих пір, поки судове рішення не буде виконане в порядку, передбаченому законом.

Тому державний/приватний виконавець чи заявник має право звертатися до суду з відповідним поданням, заявою, направленими на виконання статті 129 Конституції України щодо обов'язковості судового рішення, стільки раз, скільки це необхідно, аби виконати судове рішення (за винятком випадків, передбачених статтею 44 ЦПК України).

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду відступає від правового висновку, викладеного в постановках Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 21 січня 2019 року у справах № 5023/2082/12 та № 42/339-10 щодо можливості закриття провадження у справі за повторно поданою заявою про видачу дубліката виконавчого документа/заміну

сторони виконавчого провадження на підставі пункту 3 частини першої статті 231 ГПК України (пункту 3 частини першої статті 255 ЦПК України).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 13 листопада 2024 року у справі № 186/871/14-ц можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123410904>

ВП ВС конкретизувала правовий висновок КГС ВС щодо затвердження судом мирової угоди з одночасним припиненням провадження у справі як одноактної процесуальної дії, визначивши, що процедура закінчення розгляду справи укладенням мирової угоди складається з декількох процесуальних дій, що вчиняються сторонами та судом у визначеній послідовності, включаючи процесуальні рішення про затвердження мирової угоди та про закриття провадження у справі, що оформлюються одним процесуальним актом – ухвалою.

Якщо в касаційній скарзі оскаржується ухвала суду першої інстанції про закриття провадження у справі у зв'язку із затвердженням мирової угоди, після її перегляду в апеляційному порядку, така касаційна скарга є касаційною скаргою саме на ухвалу про закриття провадження у справі в частині її висновків щодо наявності підстав для закриття провадження у справі згідно з пунктом 5 частини першої статті 255 ЦПК України у зв'язку із затвердженням мирової угоди, яка відповідно до пункту 15 частини першої статті 353 та пункту 2 частини першої статті 389 ЦПК України підлягає касаційному оскарженню

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування матеріальної та моральної шкоди за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 27 січня 2023 року та постанову Дніпровського апеляційного суду від 04 липня 2023 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди з вини відповідача.

21 жовтня 2022 року ухвалою міськрайонного суду відкрито провадження у справі.

20 січня 2023 року від ОСОБА_1 та ОСОБА_2 до міськрайонного суду надійшла заява про затвердження мирової угоди, укладеної між ними з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок.

За змістом зазначеної мирової угоди сторони у справі домовилися, що ця мирова угода покриває усі існуючі претензії майнового характеру або іншого виду ОСОБА_1 до ОСОБА_2, який зобов'язується здійснити безготівкове перерахування суми відшкодування майнової шкоди, а ОСОБА_1 відмовляється від позовних вимог.

Сторони мирової угоди підтвердили, що їм відомі, роз'яснені і зрозумілі наслідки укладення та затвердження судом мирової угоди, передбачені статтями 207, 208 ЦПК України, а також положення частини другої статті 256 ЦПК України про те, що у разі закриття провадження у справі повторно звернення до суду з приводу спору між тими ж самими сторонами, про той самий предмет спору із тих самих підстав не допускається.

27 січня 2023 року ухвалою міськрайонного суду, з яким погодився апеляційний суд, затверджено мирову угоду, укладену між ОСОБА_1 та ОСОБА_2, та закрито провадження у справі.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У справі, переданій на розгляд Великої Палати Верховного Суду, перед судом постало питання щодо касаційного оскарження ухвали суду в частині затвердження мирової угоди і в частині закриття провадження у справі.

Суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо сторони уклали мирову угоду і вона затверджена судом (пункт 5 частини першої статті 255 ЦПК України).

Ухвала про закриття провадження у справі може бути оскаржена як в апеляційному порядку, так і в касаційному.

Загальний наслідок укладення мирової угоди полягає в тому, що сторони приймають умови, які для них є прийнятними, замість того, щоб покладати вирішення спору на суд. Тому припинення судового процесу та закриття провадження у справі, за змістом частини четвертої статті 207 ЦПК України, є безальтернативним результатом затвердження судом мирової угоди.

Затвердження мирової угоди змістовно є сукупністю процесуальних дій і рішень суду та сторін справи, які становлять системну послідовність.

Закриття провадження у справі є процесуальною дією, якою завершується судовий процес, і законодавець не встановлює жодного обмеження щодо можливості оскарження в касаційному порядку ухвали про закриття провадження в залежності від підстави закриття провадження у справі.

Тож ухвала суду першої інстанції про закриття провадження у справі, якщо вона постановлена у зв'язку із затвердженням мирової угоди, після її перегляду в апеляційному порядку підлягає касаційному оскарженню.

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що якщо в касаційній скарзі оскаржується ухвала суду першої інстанції про закриття провадження у справі у зв'язку із затвердженням мирової угоди, після її перегляду в апеляційному порядку, така касаційна скарга є касаційною скаргою саме на ухвалу про закриття провадження у справі в частині її висновків щодо наявності підстав для закриття провадження у справі згідно з пунктом 5 частини першої статті 255 ЦПК України у зв'язку із затвердженням мирової угоди, яка відповідно до пункту 15 частини першої статті 353 та пункту 2 частини першої статті 389 ЦПК України підлягає касаційному оскарженню.

З урахуванням наведених мотивів Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне конкретизувати висновок Касаційного господарського суду у складі

Верховного Суду, викладений у постанові від 12 червня 2018 року у справі № 908/1604/17 щодо можливості оскарження ухвал про закриття провадження у справі, постановлених внаслідок затвердження мирової угоди, визначивши, що за своїм змістом процедура закінчення розгляду справи укладенням мирової угоди складається з декількох процесуальних дій, що вчиняються сторонами та судом у визначеній послідовності, включаючи процесуальні рішення про затвердження мирової угоди та про закриття провадження у справі. Однак ці процесуальні рішення оформлюються одним процесуальним актом – ухвалою, а тому не можуть розглядатися як два самостійних процесуальних акти – окремо щодо затвердження мирової угоди і щодо закриття провадження.

У справі, що передана на розгляд Великої Палати Верховного Суду, позивачка просить скасувати ухвалу суду першої інстанції, якою затверджено мирову угоду та із цієї підстави закрито провадження у справі, та постанову апеляційного суду, якою зазначену ухвалу залишено без змін.

Однак доводи касаційної скарги про те, що суд першої інстанції не роз'яснював позивачці наслідків затвердження мирової угоди, не заслуговують на увагу, оскільки, як вбачається з матеріалів справи, 20 січня 2023 року до суду першої інстанції від сторін надійшла заява про затвердження мирової угоди та мирова угода, яка підписана сторонами, в якій зазначено, що сторони підтверджують, що їм відомі, роз'яснені і зрозумілі наслідки укладення та затвердження судом цієї мирової угоди, передбачені статтями 207, 208 ЦПК України, та розуміють положення частини другої статті 256 ЦПК України, що у разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду з приводу спору між тими ж самими сторонами, про той самий предмет спору з тих самих підстав не допускається.

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду констатує, що апеляційний суд правильно залишив ухвалу суду першої інстанції без змін.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 185/8179/22 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123553003>

ВП ВС відступила від правових висновків КГС ВС щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу нерухомого майна, який не підписано його стороною та КЦС ВС щодо нікчемності такого правочину, визначивши, що нотаріально посвідчений договір купівлі-продажу нерухомого майна, який від імені продавця підписаний сторонньою особою та при нотаріальному посвідченні якого використано викрадені документи, а особу продавця встановлено на підставі підробленого документа, у разі невстановлення факту зловживання з боку власника своїми правами потрібно кваліфікувати як неукладений.

Власник, майно якого вибуло з його законного володіння за неукладеним договором, може захистити своє майнове право шляхом пред'явлення віндикаційного позову про витребування майна із чужого незаконного володіння чи від добросовісного набувача (статті 387, 388 ЦК України) без оспорювання

правочину (правочинів) щодо спірного майна та скасування рішення (рішень) про державну реєстрацію права власності на належне йому майно за іншою (іншими) особою (особами)

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 про визнання недійсним з моменту вчинення договору купівлі-продажу квартири, скасування рішень про державну реєстрацію, витребування майна із чужого незаконного володіння та виселення за касаційною скаргою ОСОБА_3 на рішення Красногвардійського районного суду міста Дніпропетровська від 21 грудня 2020 року, та постанову Дніпровського апеляційного суду від 26 січня 2022 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 з 12 травня 2009 року на праві власності належала квартира, в якій вона зареєстрована з 08 червня 2007 року.

У травні 2017 року ОСОБА_1 звернулася до Чечелівського ВП ДВП ГУ НП в Дніпропетровській області із заявою про викрадення приватизаційного листа і технічного паспорта на спірну квартиру.

05 вересня 2017 року відбувся договір купівлі-продажу нерухомого майна, сторонами якого зазначено ОСОБА_1 та ОСОБА_2, за умовами якого позивачка нібито передала ОСОБА_2 у власність спірну квартиру.

Встановлено, що задля посвідчення вказаного договору купівлі-продажу приватному нотаріусу було надано паспорт громадянина України, виданий ніби то 29 травня 2007 року на ім'я ОСОБА_1.

Водночас паспорт було видано 03 січня 1997 року на ім'я іншої особи, однак він значиться як втрачений.

29 листопада 2017 року ОСОБА_2 за нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу відчужив спірну квартиру ОСОБА_3, яка цього ж дня зареєструвала право власності на цю квартиру.

11 грудня 2017 року за заявою позивачки Чечелівський ВП ДВП ГУ НП в Дніпропетровській області вніс до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про те, що невідома особа шахрайським шляхом заволоділа належною ОСОБА_1 квартирою, у зв'язку із чим зареєстровано кримінальне провадження за частиною першою статті 190 КК України.

Також у грудні 2017 року ОСОБА_1 звернулася до суду з вимогами про визнання договору недійсним, скасування державної реєстрації, витребування квартири та виселення.

Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково, відмовивши в частині визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири. Суди керувалися тим, що первинний договір купівлі-продажу квартири, укладений від імені позивачки з фізичною особою, є нікчемним у зв'язку із встановленими обставинами непідписання його позивачкою.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Основним критерієм, за яким можна розмежувати укладені та неукладені правочини купівлі-продажу, є факт вираження сторонами правочину їх волевиявлення – зовнішньої об'єктивної форми виявлення волі особи, що проявляється у вчиненні цілеспрямованих дій з метою зміни цивільних правовідносин, що склалися на момент вчинення правочину.

Коли ж відсутній факт вираження волевиявлення стороною двостороннього правочину, можна говорити про відсутність обов'язкового суб'єкта цивільних правовідносин та, як наслідок, констатувати відсутність фактичної підстави для виникнення договірних правовідносин.

На відміну від неукладеного правочину, оспорюваний та нікчемний правочин є такими, що відбулися, а його сторони виразили своє волевиявлення на зміну цивільних правовідносин.

Отже, тлумачення частини третьої статті 203 ЦК України дає підстави стверджувати, що вона застосовується лише тоді, коли існує хоча б якесь волевиявлення учасника правочину. Якщо процес формування його волі відбувся під впливом (тиском) зовнішніх обставин чи факторів, які її деформують, за приписами частини першої статті 215 ЦК України це є підставою для визнання правочину недійсним.

Підпис на правочині, для якого визначено обов'язкову письмову форму, виконує функцію підтвердження волевиявлення сторони, зафіксованого у тексті цього правочину, та є обов'язковим атрибутом письмової форми правочину.

З огляду на зміст частини четвертої статті 203, частини першої статті 215, частини першої статті 218 ЦК України закон не пов'язує недійсність правочину з недотриманням установленної для нього обов'язкової письмової форми, частиною якої є підпис сторін.

Водночас укладеність договору пов'язується з досягненням сторонами згоди з усіх істотних його умов. Належним підтвердженням цього є, зокрема, їх підписи.

Неукладеність договору у зв'язку з недотриманням установленної для нього законом обов'язкової письмової форми, зокрема й щодо його підписання, повинна насамперед корелюватися з відсутністю у сторони правочину волевиявлення на його укладення, про що може свідчити факт непідписання договору цією особою чи підписання його від імені сторони іншою неуповноваженою особою (підроблення підпису).

Отже, відсутність або підроблення підпису сторони (яка у зв'язку із цим фактично не є учасником договірних правовідносин) на письмовому правочині створює презумпцію відсутності волевиявлення сторони на виникнення, зміну чи припинення цивільних правовідносин, яка може бути спростована письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами, що підтверджують факт наявності волевиявлення на укладення правочину у сторони, яка заперечує проти цього. Натомість неспростування цієї презумпції свідчить про неукладеність договору, яка ґрунтується на положеннях абзацу першого частини першої статті 638 ЦК України – договір є укладеним, якщо сторони досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Підсумовуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що відсутність (підроблення) підпису сторони правочину, щодо якого передбачена обов'язкова письмова форма, за загальним правилом не свідчить про недійсність цього правочину, а вказує на дефект його форми та за відсутності підтвердження волевиявлення сторони на його укладення, свідчить про неукладеність такого правочину.

Неукладений правочин не може бути визнаний недійсним чи вважатися нікчемним (недійсним у силу вимог закону), оскільки недійсність правочину як приватноправова категорія покликана не допускати або прискіпати порушення цивільних прав та інтересів, щодо яких було виражено волевиявлення сторін правочину, або ж їх відновлювати.

Таким чином, нотаріально посвідчений правочин купівлі-продажу нерухомого майна, який від імені продавця підписаний сторонньою особою та при нотаріальному посвідченні якого використано викрадені документи, а особу продавця встановлено на підставі підробленого документа, за умови невстановлення факту зловживання з боку продавця своїми правами потрібно кваліфікувати як неукладений з огляду на відсутність підтвердження волевиявлення його сторони на укладення відповідного правочину.

Факт нотаріального посвідчення договору, який не містить підпису сторони (чи містить підроблений підпис), не впливає на чинність (укладеність) такого договору, який за своєю природою є неукладеним.

Тому Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що недотримання письмової форми правочину, що підлягає нотаріальному посвідченню, в частині його підписання свідчить про його неукладеність, тоді як недотримання вимог щодо його обов'язкового нотаріального посвідчення – про його нікчемність.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про наявність підстав для відступу від висновків Верховного Суду, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27 травня 2020 року у справі № 911/1693/18, за змістом яких підписання договору купівлі-продажу невстановленою особою від імені продавця є підставою для визнання такого договору недійсним згідно із статтями 203, 215 ЦК України та від правових висновків Верховного Суду, викладених у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 червня 2022 року у справі № 335/8468/18 та в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 18 січня 2023 року у справі № 753/15818/19, згідно з якими непідписання правочину однією з його сторін свідчить про недотримання як письмової форми договору, так і, відповідно, норм закону щодо нотаріального посвідчення правочину, укладеного між указаними в ньому сторонами, наслідком чого є нікчемність такого правочину.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що власник, майно якого вибуло з його законного володіння за неукладеним договором, може захистити своє майнове право шляхом пред'явлення віндикаційного позову про витребування

майна із чужого незаконного володіння чи від добросовісного набувача (статті 387, 388 ЦК України) без оспорування правочину (правочинів) щодо спірного майна та скасування рішення (рішень) про державну реєстрацію права власності на належне йому майно за іншою (іншими) особою (особами).

Тому належним способом захисту позивачки в цій справі є вимога про витребування спірної квартири у ОСОБА_3 як у добросовісної набувачки на підставі статті 388 ЦК України. При цьому відчуження нерухомого майна за неукладеним договором потрібно розглядати як вибуття такого майна з володіння власника не з його волі.

Ураховуючи встановлені у справі обставини, а саме відчуження спірного майна без волевиявлення власниці – ОСОБА_1 на підставі викрадених та підроблених документів, витребування такого майна на користь законного власника від останнього набувача – ОСОБА_3 є пропорційним втручанням у право власності останньої, яке ґрунтується на законі, переслідує легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 204/8017/17 можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123780071>

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України

3.1. Кримінальна юрисдикція

ВП ВС відступила від правового висновку ВСУ щодо визначення предмета кримінальних правопорушень, передбачених статтею 204 КК України, визначивши, що алкогольний напій може бути предметом кримінальних правопорушень, передбачених статтею 204 КК України, за умов виготовлення на основі спиртів, вміст яких визначається згідно з нормами, встановленими Податковим кодексом України в редакції, чинній на момент вчинення правопорушення та протиправного поведіння з ним як із визначеним законом підакцизним товаром

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу засудженого ОСОБА_24 та касаційну скаргу з доповненнями захисника ОСОБА_25 на вирок Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 19 січня 2022 року та ухвалу Запорізького апеляційного суду від 21 червня 2023 року у кримінальному провадженні за обвинуваченням ОСОБА_24 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1, 2, 3 статті 204, частиною 1 статті 199 КК України, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Вироком суду першої інстанції від 19 січня 2022 року, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду від 21 червня 2023 року, ОСОБА_24 визнано винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1, 2, 3 статті

204 КК України, а також частиною 1 статті 199 КК України, та призначено йому відповідне покарання.

Згідно з вироком суду, ОСОБА_24 визнано винуватим у тому, що він, діючи всупереч законодавству України про обіг підакцизних товарів, здійснював злочинну діяльність, пов'язану з придбанням незаконно виготовлених підакцизних товарів (спирту етилового), їх транспортуванням, зберіганням, а також незаконним виготовленням алкогольних напоїв з недоброякісної сировини, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, відкривши підпільні цехи, де незаконно виготовляв та зберігав незаконно виготовлені алкогольні напої, транспортуванням їх з метою збуту, збутом незаконно виготовлених алкогольних напоїв, поєднане з використанням підроблених марок акцизного податку України.

У касаційній скарзі, серед іншого, захисник стверджував, що в оскаржуваних судових рішеннях відсутній висновок про належність вилучених у засудженого алкогольних напоїв до підакцизних товарів з посиланням на конкретну товарну позицію за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) відповідно до висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 5 вересня 2013 року у справі № 5-15к13 про те, що предметом кримінальних правопорушень, передбачених статтею 204 КК України, є лише ті розчини із вмістом етилового спирту, які виготовлені в спосіб, передбачений законом (у широкому його розумінні), з огляду на що, вони мають бути віднесені до відповідної товарної групи.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Виходячи з диспозиції частин першої та другої статті 204 КК України предметом кримінального правопорушення є незаконно виготовлені: 1) спирт етиловий; 2) спиртові дистиляти; 3) алкогольні напої; 4) пиво; 5) тютюнові вироби; 6) тютюн; 7) промислові замінники тютюну; 8) пальне; 9) інші підакцизні товари.

Згідно із частиною третьою статті 204 КК України предметами кримінального правопорушення є незаконно виготовлені товари, зазначені у частинах першій або другій цієї статті, але з обов'язковою умовою, що товари становлять загрозу для життя та здоров'я людей.

У назві статті 204 КК України йдеться про підакцизні товари, а в тексті предметом кримінального правопорушення названо незаконно виготовлені алкогольні напої, тютюнові вироби або інші підакцизні товари.

Згідно з положеннями статті 215.1 ПК України (в редакції Закону України № 2755-VI від 02 грудня 2010 року) до підакцизних товарів належали: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ; автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли.

Відповідно до пункту 14.1.5 статті 14 зазначеної редакції ПК України під алкогольними напоями слід було розуміти продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових

спиртів із вмістом спирту етилового понад 1,2 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2204, 2205, 2206, 2208 згідно з УКТ ЗЕД.

Предмет кримінального правопорушення, на відміну від предмета регульованих суспільних відносин, є самостійною ознакою складу кримінального правопорушення, безпосередньо впливає на кваліфікацію діяння і, відповідно, на кримінальну відповідальність особи. А тому ототожнювати критерії, за якими алкогольний напій відноситься до підакцизного товару як продукту законної підприємницької діяльності та алкогольного напою як предмета кримінальних правопорушень, передбачених статтею 204 КК України, не убачається можливим, адже виходячи з диспозиції цієї статті, до предмета кримінального правопорушення належать підакцизні товари, які виготовлені незаконно, а тому вони *a priori* не можуть відповідати критеріям доброякісної продукції, а лише «імітують» (тобто відтворюють) її за деякими ознаками з метою надання таким продуктам властивостей підакцизних.

У цьому випадку йдеться про мету протиправного поведіння як із визначеним законом підакцизним товаром, а не про «підакцизний товар» як такий.

Першою ознакою продукції, яка імітує певні алкогольні товари, що віднесені до підакцизних, є фактичний вміст спирту, за яким продукт має відноситись до категорії алкогольних напоїв.

Другою обов'язковою ознакою предмета злочину, передбаченого нормою статті 204 КК України, є незаконність поведіння з алкогольними напоями та іншими підакцизними товарами.

Так, згідно зі статтею 2 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» виробництво алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється суб'єктами господарювання (у тому числі іноземними суб'єктами господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) незалежно від форм власності за наявності відповідної ліцензії. Виробництво алкогольних напоїв для реалізації на території України здійснюється з використанням спирту етилового, що відповідає товарній підкатегорії 2207 10 00 90 згідно з УКТ ЗЕД (спирт етиловий, неденатурований, з концентрацією спирту 80 % об. або більше), та спиртових дистилатів, що відповідають товарній позиції 2208 згідно з УКТ ЗЕД, які одержані виключно із сільськогосподарської продукції та мають статус українських товарів відповідно до Митного кодексу України. У статті 1 вказаного Закону визначено, що повний технологічний цикл виробництва - це сукупність приміщень, технологічного та іншого обладнання, відповідних технологічних процесів, що забезпечують переробку сировини в продукцію, готову для реалізації кінцевому споживачу, а також лабораторій (власних або залучених на договірних засадах у випадках, передбачених цим Законом), акредитованих відповідно до законодавства.

Варто зазначити, що підакцизними визнаються не будь-які спиртні напої, а лише ті вироби, яким присвоєно певний код згідно з УКТ ЗЕД. Міцні спиртні напої домашнього вироблення виготовляються специфічними способами, які передбачають різноманітність рецептур, дотримання домашніх нетрадиційних технологій і характеризуються недотриманням установлених державних стандартів і нормативів. Самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення не згадуються у ПК України, щодо них не встановлені ставки акцизного збору з одиниці товару. Акцизним податком як загальнодержавним непрямим податком обкладаються предмети, які можуть виготовлятися, бути об'єктом правочинів і знаходитись у власності суб'єктів лише на легальних підставах та у передбаченому законодавством порядку. До ціни ж незаконно виготовлених товарів жодні податки не включаються, і саме через це такі товари й не можуть визнаватись підакцизними.

За відсутності ознаки «імітування (відтворення) легально виготовленого підакцизного алкогольного напою» спиртні напої домашнього вироблення не можуть бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК. Водночас виготовлення або зберігання самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення без мети збуту, а так само придбання таких напоїв є адміністративними проступками (стаття 176, стаття 177 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Підсумовуючи Велика Палата Верховного Суду висновує, що алкогольний напій може бути предметом кримінальних правопорушень, передбачених статтею 204 КК, за умов виготовлення на основі спиртів, вміст яких визначається згідно з нормами, встановленими ПК України в редакції, чинній на момент вчинення правопорушення; протиправного поводження з ним як із визначеним законом підакцизним товаром.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду висувала про необхідність відступу від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду України від 05 вересня 2013 року у справі № 5-15к13, щодо визначення предмета кримінального правопорушення, передбаченого статті 204 КК України.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 336/3796/15-к можна ознайомитись за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123780067>

4. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 листопада 2024 року

Справа № 601/485/23 (провадження № 14-139цс24)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про усунення перешкод у спілкуванні з дітьми та за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про позбавлення батьківських прав.

Суддя-доповідач: Воробйова І. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КЦС ВС, викладеного у постановках від 20 лютого 2019 року у справі № 761/37389/17, від 27 травня 2020 року у справі № 569/4688/15-ц, від 11 листопада 2020 року у справі № 1327/4103/12, у постанові КГС ВС від 28 травня 2024 року у справі № 914/759/23 та постановках КАС ВС від 03 жовтня 2019 року у справі № 821/2138/15, від 24 січня 2020 року у справі № 810/1831/16, від 23 грудня 2021 року у справі № 200/12281/19 щодо відсутності підстав для закриття апеляційного провадження як помилково відкритого за наявності ухвал про відкриття апеляційного провадження та поновлення строку на апеляційне оскарження.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 листопада 2024 року

Справа № 2/1522/11652/11 (провадження № 14-137цс24)

Сторони / предмет: скарга ОСОБА_1 на бездіяльність начальника Першого Приморського відділу ДВС у місті Одесі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) під час виконання виконавчого листа.

Суддя-доповідач: Ступак О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КАС ВС, викладеного у постанові від 26 травня 2020 року у справі № 815/7269/15 щодо можливості зняття арешту з майна боржника у випадку повернення виконавчого документа стягувачу.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 грудня 2024 року

Справа № 607/10858/22 (провадження № 14-138цс24)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ майна подружжя.

Суддя-доповідач: Мартев С. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 12 квітня 2023 року у справі № 511/2303/1, та вирішити виключну правову проблему щодо можливості за позовом дружини (чоловіка), членів сім'ї забудовника, які спільно будували будинок, у судовому порядку визнати спільним сумісним майно, здійснити поділ (виділ) незавершеного будівництва, якщо, враховуючи ступінь його готовності, можна визначити окремі

частини, що підлягають виділу, і технічно можливо довести до кінця будівництво зазначеними особами.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 грудня 2024 року

Справа № 910/8781/23 (провадження № 12-64гс24)

Сторони / предмет: «Єврокеш» С.А. (Eurocash S.A.) до ТОВ «Домінус-К», ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про припинення дії свідоцтва на торговельну марку та зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 09 червня 2021 року у справі № 757/34959/18-ц про те, що перебіг п'ятирічного строку безперервного невикористання торговельної марки як підстави для дострокового припинення дії свідоцтва на торговельну марку повністю або частково має здійснюватися від дати отримання особою прав на використання спірного знаку для товарів і послуг від попереднього власника.

5. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 911/906/23 (провадження № 12-61гс24)

Сторони / предмет: керівник Корюківської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Яготинської міської ради до ГУ Держгеокадастру у місті Києві та Київській області, ТОВ «Нива Фарм» про зобов'язання скасувати державну реєстрацію земельної ділянки, припинення речових прав та витребування земельних ділянок.

Суддя-доповідач: Банасько О. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КГС ВС, існує виключна правова проблема щодо ефективного способу захисту прав власника земельної ділянки, яка була поділена / об'єднана з іншими земельними ділянками, внаслідок чого була сформована нова земельна ділянка, яка включає як земельні ділянки, що належать позивачу, так і земельні ділянки, що належать відповідачу.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 910/13175/23 (провадження № 12-68гс24)

Сторони / предмет: ТОВ «Крейсерська швидкість» до АТ «Українська залізниця» про заборону вчиняти дії та зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вказав на необхідність відступу від висновку ОП КГС ВС, викладеного у постанові від 01 березня 2024 року у справі № 910/17615/20 та КЦС ВС, викладеного у постановах від 19 квітня 2021 року у справі № 393/135/19, від 29 березня 2023 року у справі № 205/8622/21 щодо поширення обмежень, передбачених частиною 3 статті 195 ГПК України (провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених пунктами 1–3-1 частини першої статті 227 та пункту першого статті 228 ГПК України), при апеляційному перегляді справи.

7. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 19 грудня 2024 року

Справа № 500/2276/24 (провадження № 11-282апп24)

Сторони / предмет: ФОП ОСОБА_1 до ГУ ДПС у Тернопільській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Суддя-доповідач: Гриців М. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КАС ВС, існує виключна правова проблема щодо строку звернення фізичною або юридичною особою, органом державної влади та місцевого самоврядування до суду з позовами про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

5. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 20 листопада 2024 року

Справа № 910/14595/23 (провадження № 12-58гс24)

Сторони / предмет: АТ «Антонов» до ТОВ «Інкомтех-Проект» про стягнення боргу, неустойки, сум за прострочення виконання боржником грошового зобов'язання.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КГС ВС, існує необхідність у вирішенні виключної правової проблеми щодо можливості / неможливості нарахування на суму боргу інфляційних втрат та процентів річних згідно з частиною другою статті 625 ЦК України у період дії обмежень видаткових операцій по рахункам юридичних осіб, кінцевими бенефіціарними власниками яких є резиденти Російської Федерації / Республіки Білорусь, запроваджених Національним банком України на підставі постанови НБУ № 18.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не вказав жодної справи, яка б містила в собі зазначену ним виключну правову проблему (кількісний критерій), приклади різного

вирішення судами цієї правової проблеми (якісний критерій), а також не навів аргументів чому дане правове питання не може бути вирішене самим КГС ВС під час розгляду касаційної скарги відповідно до його повноважень.

2. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 листопада 2024 року

Справа № 420/31201/23 (провадження № 11-226апп24)

Сторони / предмет: ТОВ «Винні підвали Рішельє» до державного реєстратора, Управління державної реєстрації юридичного департаменту Одеської міської ради про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Кривенда О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КАС ВС вказав, що існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС про те, що спори щодо одночасного здійснення державної реєстрації кількох прав на один об'єкт нерухомості мають розглядатися у порядку господарського чи цивільного судочинства залежно від суб'єктного складу сторін.

Позиція ВП ВС: ВП ВС зазначила, що на момент ухвалення постанов, у яких сформульовані правові висновки, від яких КАС ВС пропонує відступити, Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» ще не був схвалений і не набув чинності, тобто на момент їх ухвалення нормативно-правове регулювання, яке визначене колегією суддів як підстава для такого відступу, було відмінним.

3. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 листопада 2024 року

Справа № 200/9658/21 (провадження № 11-254апп24)

Сторони / предмет: ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків, ГУ ДКС України у Дніпропетровській області про стягнення пені, нарахованої на суму заборгованості.

Суддя-доповідач: Усенко Є. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КАС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постановою від 16 лютого 2023 року у справі № 803/1149/18, від 19 січня 2023 року у справі № 140/1770/19, від 13 квітня 2023 року у справі № 320/12137/20 щодо обрахунку строків звернення до суду у справах про визнання протиправною бездіяльності та стягнення пені, нарахованої на суму бюджетної заборгованості з ПДВ.

Позиція ВП ВС: аргументація КАС ВС щодо необхідності відступу від вказаних правових висновків зводиться лише до незгоди з такими висновками, що не можна прирівняти до наведення колегією суддів обґрунтованих підстав необхідності відступлення від висновку ВП ВС.

4. Суд, який направив справу: ККС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 грудня 2024 року

Справа № 363/2525/17 (провадження № 13-37кц24)

Суддя-доповідач: Булейко О. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: на думку ККС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку КАС ВС, викладеного у постановках від 14 серпня 2018 року у справі № 820/5134/17, від 30 вересня 2019 року у справі № 815/6124/17, від 11 серпня 2021 року у справі № 520/174/19 про те, що частина друга статті 186-1 ЗК України передбачає необхідність погодження проєктів землеустрою щодо відведення земельної ділянки як у межах населеного пункту, так і поза його межами, за умови, що на ній розташований об'єкт будівництва або планується розташування такого об'єкта.

Позиція ВП ВС: обставини цього кримінального провадження та справ КАС ВС, у яких викладено правовий висновок, від якого просить відступити ККС ВС, не є подібними через суттєві розбіжності у змісті правовідносин, а тому немає підстав для прийняття кримінального провадження до розгляду.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 грудня 2024 року

Справа № 343/1869/23 (провадження № 14-135цс24)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до Тяпчанського ліцею імені Ольги Дучимінської Долинської міської ради Івано-Франківської області про визнання протиправним і скасування наказу про звільнення та поновлення на роботі.

Суддя-доповідач: Погрібний С. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду та Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постановках КЦС ВС від 16 червня 2023 року у справі № 466/6062/21, від 31 січня 2024 року у справі № 342/1139/21, КАС ВС від 21 березня 2023 року у справі № 240/7411/21, ВП ВС від 18 листопада 2020 року у справі № 4819/49/19 і від 23 травня 2024 року у справі № 990/235/23 щодо врахування виключно перспективної дії рішень (висновків, юридичної позиції) Конституційного Суду України при вирішенні справ судом, який зроблений без урахування

імперативних приписів процесуальних норм про те, що положення нормативно-правового акта, які суперечать Конституції України, не можуть застосовуватися судом.

Позиція ВП ВС: ВП ВС не знайшла обставин, які б підтверджували вади рішень ВС щодо прямої (перспективної) дії рішень Конституційного Суду України (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість), зміни суспільного контексту, через які застосований у цих рішеннях підхід повинен би очевидно застаріти внаслідок розвитку суспільних відносин у певній сфері або їх правового регулювання. КЦС ВС не навів кількісного і якісного критеріїв існування виключної правової проблеми.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 917/1476/23 (провадження 12-57гс24)

Сторони / предмет: заступник керівника Лубенської окружної прокуратури Полтавської області в інтересах держави в особі Чорнухинської селищної ради до ГУ Держгеокадастру у Полтавській області, ОСОБА_1, ТОВ «Чорнухинський край» про визнання недійсними договорів оренди землі та повернення земельних ділянок.

Суддя-доповідач: Банасько О. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України та Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків ВСУ, викладених у постановах від 06 липня 2015 року у справі № 6-166цс15 та від 13 квітня 2016 року у справі № 6-1528цс15 щодо звужувального тлумачення частин першої та другої статті 228 ЦК України та від висновків КГС ВС щодо визнання оспорюваними (а не нікчемними) договорів оренди, які укладені за пільговою процедурою (без дотримання конкурентних засад) більше одного разу. Наявність виключної правової проблеми полягає у відсутності єдиного підходу у застосуванні статті 134 ЗК України до набрання чинності Законом України від 18 лютого 2016 року № 1012-VIII «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо проведення земельних торгів», яка передбачала, що не підлягають продажу на конкурентних засадах (земельних торгах) земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них у разі передачі громадянам земельних ділянок для ведення фермерського господарства.

Позиція ВП ВС: ВП ВС констатувала про неподібність правовідносин, у справі, що передана на розгляд ВП ВС, з правовідносинами, які були предметом розгляду ВСУ. Питання щодо відступу від висновків, викладених у постановах КГС ВС має розглядатися судовою палатою / об'єднаною палатою КГС ВС. Разом з тим, ВП ВС зауважила, що КГС ВС не навів кількісного і якісного критеріїв існування виключної правової проблеми.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 911/675/20 (провадження № 12-65гс24)

Сторони / предмет: ОСОБА_2 до ЗАТ «Київгума», Правобережної товарної біржі, ТОВ «Консультаційна фірма WELCOME», ТОВ «Технічне промислове постачання» про визнання результатів аукціону та укладеного за його результатами договору недійсними.

Суддя-доповідач: Банасько О. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КГС ВС, існує виключна правова проблема щодо наявності / відсутності в арбітражного керуючого повноважень ліквідатора боржника, зокрема, подавати від імені боржника заяви та судові позови, за відсутності в судах України справи про банкрутство такого боржника.

Позиція ВП ВС: ВП ВС зазначила, що КГС ВС не навів кількісного і якісного критеріїв існування виключної правової проблеми.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 922/444/24 (провадження № 12-66гс24)

Сторони / предмет: ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» до Відділу освіти, культури, молоді та спорту Кіндрашівської сільської ради про стягнення грошових коштів.

Суддя-доповідач: Уркевич В. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: на думку КГС ВС існує необхідність відступу (шляхом уточнення) від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 18 березня 2020 року у справі № 902/417/18, щодо права суду зменшувати розмір відсотків річних, передбачених статті 625 ЦК України.

Позиція ВП ВС: ВП ВС зазначила, що КГС ВС не вказав на неоднозначність чи суперечливість висновків ВП ВС, які просить уточнити, їх непослідовність чи неможливість застосування.

9. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 922/82/20 (провадження № 12-63гс24)

Сторони / предмет: заступник керівника Харківської місцевої прокуратури № 2 в інтересах держави в особі Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України до Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, ДП «Сетам», ТОВ «Консалт-буд 2011», ФОП Мігунова В. І. про визнання

недійсними торгів, свідоцтва про право власності, скасування рішень і повернення майна.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного у постановках ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 233/4365/18, від 01 жовтня 2019 року у справі № 910/3907/18, від 05 жовтня 2021 року у справі № 910/18647/19, від 02 листопада 2021 року у справі № 925/1351/19, шляхом його конкретизації щодо того, яким є ефективний та належний спосіб захисту прав держави у випадку продажу на торгах державного майна, яке на праві господарського відання знаходилося в установи, заснованій на державній формі власності, та на яке поширювалася дія Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», та чи є особа, яка придбала це майно на торгах, добросовісною / недобросовісною з огляду на таке обмеження. Виключна правова проблема полягає у визначенні належного позивача у подібних справах, а саме: підприємство чи держава як його власник та на користь кого повинно повертатися чи витребуватися це майно.

Позиція ВП ВС: ВП ВС зазначила, що КГС ВС не вказав, у чому полягає практична неефективність висновків у перелічених справах ВП ВС, їх неясність, застарілість унаслідок зміни суспільного контексту чи розвитку суспільних відносин у певній сфері або їх правового регулювання тощо. Крім того, КГС ВС не навів ні кількісних, ні якісних критеріїв наявності виключної правової проблеми у даній справі.

10. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 904/2032/16 (904/1912/23) (провадження № 12-67гс24)

Сторони / предмет: ДП «Дослідне господарство «РУНО» Національної академії аграрних наук України» до КМУ, ФДМ України, НААН України про визнання недійсним акта органу державної влади, спростування майнових дій та визнання дій протиправними.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: на думку КГС ВС, існує необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові КАС ВС від 26 березня 2024 року у справі № 160/4801/23, щодо визначення підсудності справ за участю особи, щодо якої відкрито провадження у справі про банкрутство, відповідачем у яких виступає центральний орган виконавчої влади, щодо захисту майнових прав боржника в частині, визначеній Положенням про порядок передачі об'єктів права державної власності,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1482 від 21 вересня 1998 року, процедури передачі єдиного майнового комплексу.

Позиція ВП ВС: КГС ВС фактично ставить питання щодо визначення предметної юрисдикції, а тому наявність або відсутність підстав для розгляду ВП ВС цієї справи має визначатись з урахуванням вимог частини шостої статті 302 ГПК України. Проте КГС ВС не дотримався вимог пункту 2 частини 6 статті 302 ГПК України (учасник справи не обґрунтував порушення судом правил предметної чи суб'єктної юрисдикції).

11. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 18 грудня 2024 року

Справа № 686/32122/23 (провадження № 14-141цс24)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до АТ «Українська оборонна промисловість», ТОВ «Новатор» про визнання незаконними та скасування наказів, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Погрібний С. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції.

Опис: на думку КЦС ВС існує необхідність у визначенні юрисдикції спорів про скасування наказів акціонерного товариства, єдиним акціонером якого є держава, про звільнення виконавчого органу (директора) підприємства, яке входить до сфери управління цього акціонерного товариства, через скасування доступу до державної таємниці (пункт 2 частини першої статті 40 КЗпП України), про скасування наказу цього підприємства, виданого на підставі зазначених наказів акціонерного товариства, а також про поновлення позивача на посаді директора (відновлення повноважень виконавчого органу) відповідного підприємства.

Позиція ВП ВС: відсутні підстави для прийняття цієї справи до розгляду, оскільки ВП ВС викладала у своїх постановках висновки щодо питання юрисдикції спору у подібних правовідносинах.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.12.2024 по 31.12.2024 / Упоряд.: сектор систематизації практики Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС, д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. Ю. Уркевич. Київ, 2025. Вип. 50. – 40 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua